

GLEASON'S PICTORIAL DRAWING-ROOM COMPANION.

DEVOTED TO LITERATURE ARTS AMUSEMENTS NEWS & C.

W. G. ESTEY & CO. N. Y.

MUSEUM BUILDING,
TREMONT STREET.

F. GLEASON, PROPRIETOR.

THREE DOLLARS PER ANNUM,
SIX CENTS SINGLE COPY.

VOLUME I.

BOSTON, SATURDAY, DECEMBER 27, 1851.

NUMBER 35.

The fine engraving which we present herewith, is a design by our artist, emblematical of the arrival of Kossuth in this country. It is a picture that carries a story upon its face, and will bare a close and critical examination by the reader. Kossuth is represented as attended by the Spirit of Freedom, History and the Guardian Genius of Hungary, as he is borne through space by Neptune to America. One good angel is there, too, who preserves him from all evil influences. A happier design could hardly have been conceived of than our artist has given here, and its timely character will enhance its value to our readers generally. The subject of the Hungarian's noble mission to this country is one that the pen can hardly exhaust in its laudation and the record of its success. The wings of the wind waft to us the hourly record of his brilliant career on our shores, and

we can almost seem to hear, even at this distance, the hearty shouts of the multitudes that wait upon his every movement. Kossuth is brave, noble, eloquent, self sacrificing, and de-

voted to the cause of freedom; but it is not so much Louis Kossuth that the people honor, as it is the glorious cause he represents. The fund for aiding Hungary is swelling every hour; and

generous spirits, able and willing to give, are, by their noble charity, registering their names on the scroll of liberal and true men. We have never entertained half the reverence for the New Yorkers before, that we now realize, since they have entered so heartily into this good cause, and have given the Hungarian exile and his companions such a true-hearted Yankee grip on their arrival upon Columbia's soil. The Magyar chief is well worthy to employ the pencil of the artist in all his movements, and art should rejoice to do him honor. In this spirit we shall continue to illustrate his movements, and to give him the humble support of our pen to the end of his most noble and holy mission. He asks for a fair field and no favor, and with these, Kossuth will work out his own ends, in spite of all opposition. May his cause and himself be held sacred in the eyes of Heaven.

KOSSUTH ATTENDED BY THE SPIRITS OF FREEDOM AND HISTORY, AND THE GUARDIAN GENIUS OF HUNGARY, WITH HIS OWN GOOD ANGEL CALMLY BEARING HIM THROUGH SPACE TO AMERICA.

HERMANN RÓBERT

KOSSUTH KONFÖDERÁCIÓS KONCEPCIÓJA

A MAGYAR EMIGRÁCIÓ ELKÉPZELÉSEI
AZ EGYÜTTÉLÉS ÚJRASZABÁLYOZÁSÁRA
1849–1867

Az 1848–49. évi szabadságharc katonai vereségét követően a magyar emigrációnak számot kellett vetnie az elmúlt egy év tanulságaival. Ezek közül a legfontosabb az volt, hogy nem lehet egyszerre sikerrel harcolni az Osztrák Császárság hadserege és a hazai nem magyar nemzetek fegyveres erői ellen a magyar függetlenség kivívása érdekében. Ahhoz, hogy egy újrainduló küzdelem sikeres lehessen, meg kell egyezni a hazai nemzetiségekkel, elsősorban a románokkal, a szerbekkel, illetve a társnemzet horvátokkal. Az 1850-es évek második felétől ez kiegészült a félfüggetlen román és szerb államoknak a megállapodásba történő bevonásával. Kossuth Lajos és társai az 1849–1867 közötti 18 évben több olyan tervet is felvázoltak, amelyek célja a nemzetiségi igények (legalább részleges) kielégítése s egyben a történelmi Magyarország egységének fenntartása volt.

1849-ben egyértelművé vált, hogy Magyarország önerejéből nem tudja kivíni függetlenségét, s nem tudja visszaállítani még az 1848 előtti korlátozott önállóságát sem. Az orosz szövetséggel megtámogatott Osztrák Császárság katonai erejének elensúlyozásához a magyar politikának szövetségesek után kellett néznie. Erre természetesen több mód is adódott.

KIRE LEHET SZÁMÍTANI?

Az egyik a külföldi szövetségesek keresése. E tekintetben az 1848–49. évi magyar tapasztalatok nem sok jóval kecsegtettek. A Batthyány-kormánynak gyakorlatilag egyetlen európai állam-

mal sem sikerült tényleges diplomáciai kapcsolatot létesítenie. Mind Nagy-Britannia, mind Franciaország alapvetően az Osztrák Császárság részeként kezelte Magyarországot. Az 1848. szeptember–októberi szakítás után pedig az Országos Honvédelmi Bizottmányt, majd 1849 májusa után az új magyar kormányt forradalmi, nem legitim államhatalomként tartották számon. Csak az Ausztriával hadban álló Piemonti–Szárd Királysággal, illetve a Velencei Köztársasággal sikerült ideig-óráig kapcsolatot létesíteni, de ez Piemont esetében csak az 1849. március 23-i novarai vereségig tartott, Velence pedig maga is segítségre szorult.

Ezzel függött össze a következő lehetőség: a magyar ügy bekapcsolása az európai átalakulási folyamatokba. 1849-ben ugyan mind az olasz, mind a német egységmozgalom vereséget szenvedett, de a német és az olasz kérdés ettől még létező és megoldatlan probléma maradt. Azaz ha sikerül a magyar ügyet akár az egyikhez, akár a másikhoz, akár mindkettőhöz hozzákapcsolni, lehetőség nyílik a magyar szabadságharc újraindítására is. (Erre történt kísérlet 1859-ben, illetve 1866-ban.)

A harmadik lehetőség a belső erőforrások fokozottabb mozgósítása volt. A magyar szabadságharc hadseregének legalább 20-25%-a folyamatosan olyan hadszíntereken volt lekötve, amelyeken nem a cs. kir. hadsereg reguláris alakulataival, hanem a magyarországi társnemzetek fegyveres erejével állt szemben, ideértve a cs. kir. hadsereg határőrezredeit is. Ha sikerül békét teremteni magyarok és nem magyarok között, egy újrainduló szabadságharcban ez akár 60-80 000 fő erőfölletet jelenthetett volna. Erre már a szabadságharc végnapjaiban történt kísérlet.

Az 1848. évi, leverett havasalföldi forradalom vezető politikusai az orosz és az osztrák nagyhatalmat egyaránt veszélyesnek tartották a román egységmozgalomra, s ezért közvetítésre ajánlottak a magyar és a román fél között. A magyar kormánnyal közösen kidolgozott és 1849. július 14-én aláírt megbékélési tervezetük képezte az alapját a magyar országgyűlés 1849. július 28-án elfogadott határozatának, az ún. nemzetiségi törvénynek. A 17 paragrafusból álló, Szemere Bertalan miniszterelnök által előterjesztett törvényjavaslat ugyan továbbra sem adott terü-

MAGYARORSZÁG NEMZETISÉGI TÉRKÉPE 1850-BŐL

A térkép színezése az egyes területeken legnagyobb számban található nemzetségeket tünteti fel, kivéve Szlavóniát, ahol a térképkészítő nem foglalt állást a nemzetiségi összetétel tekintetében.

leti autonómiát az egyes nemzetiségeknek, de elismerte jogukat a szabad nemzeti fejlődésre, s ennek érdekében a községi, egyházi és törvényhatósági életben kiterjedt nyelvhasználati jogokat biztosított számukra. Ezzel a magyar kormány elfogadta az országban élő nemzetiségek azon igényét, hogy ne csupán kulturális és vallási, de politikai közösségként is létezzenek. A törvényt Kossuth és Szemere aláírásával kinyomtatták és közzétették.

A szabadságharc újraindítása történhetett volna belső felkelés útján is, ám az 1850-es évek második felétől legálább ennyire valószínű volt, hogy az országhatárokon kívülről, déli vagy keleti irányból, azaz szerb vagy román területről való betörés adná meg a szikrát az újabb függetlenségi háborúhoz. Ehhez pedig szükség volt a szerb, illetve román politikusok együttműködésére is, amire aligha kerülhetett volna sor, ha magyarországi nemzettestvéreik és a magyarok viszonyában nem történik pozitív változás.

Végül utolsó lehetőségként maradt az Ausztriával való megegyezés – erre azonban éppen az 1849. évi események kevés reményt nyújtottak. Fontos hangsúlyozni, hogy e lehetőségek egymás mellett, egymással kombinálódva léteztek, s a magyar emigránsok – elsősorban Kossuth Lajos – a mindenkori

lehetőségekhez képest igyekeztek akár egyiket, akár másikat, akár közülük többet is felhasználni.

SZÁMVETÉS A VERESÉG UTÁN

Kossuth 1849. szeptember 12-én levelet fogalmazott meg az angliai és franciaországi magyar követekhez és diplomáciai ügynökségekhez. Ebben a híres-hírhedt vidini levélben fejtette ki részletesen nézeteit a szabadságharc vereségének okairól, s nevezte meg a bukás egyszemélyi felelőseként Görgei Artúr tábornokot. A levél lényege azonban nem ez volt. Kossuth ugyanis abban reménykedett, hogy az új világpolitikai helyzetben Magyarország ügye az európai hatalmak érdeklődési körébe kerülhet – ha sikerül bebizonyítani, hogy a magyar szabadságharc vereségének oka nem a magyar állam belső gyengeségében keresendő, hanem a magyar fővezér árulásában.

A levél végén azt is kifejtette, hogy az 1849. év tanúsága szerint Ausztria képtelen egyedül fenntartani nagyhatalmi állását, s a centralizált Ausztria nem más, mint „az orosz szatellisze”. Kossuth úgy vélte, hogy Angliának és Franciaországnak ezért is érdeke Magyarország önállóságának fenntartása.

KOSSUTH BÚCSÚJA ORSOVÁNÁL, 1849. AUGUSZTUS 17.

Kossuth – ellentétben a köztudatban élő képpel – nem a Dunán kelt át, hanem Görgei fegyverletételének hírére, augusztus 17-én kíséretével a havasalföldi határt jelző kis patakon átívelő hídon áthajtatva lépett török felségterületre. Innen kísérték másnap a határállomásra, Turnu Severinbe. Itt kereste fel őt a krajovai pasa, a kerület parancsnoka, s az ő közbenjárásának köszönhetően Kossuth és kísérei másnap folytathatták útjukat Vidinbe.

Kossuth – bár a Habsburg-ház trónfosztását továbbra sem kívánta visszavonni, s vagy egy Coburg, vagy egy Leuchtenberg herceget ültetett volna a trónra – úgy vélte, célszerű lenne létrehozni Magyarországot és Ausztria szövetségét, kölcsönös segítségnyújtási kötelezettséggel és az osztrák államadósság egy részének magyar részről történő átvállalásával. E kapcsolatban kiindulási alapnak az 1848. évi törvényeket tekintette, kiegészítve a magyar országgyűlés 1849. július 28-i határozataival a nemzetiségek kívánságairól.

Kossuth 1851-ben Kütahyában vetett számot az 1848–49-es nemzetiségi kérdés tragikus örökségével és tanulságaival. Erre inspirálta őt a nyugati magyar

KOSSUTH MEGÉRKEZÉSE VIDINBE, 1849. AUGUSZTUS 22.

A török hatóságok osztrák rajtaütéstől tartva eltávolították az emigránsokat a magyar határ közeléből. Körülbelül 5000 ember, a Vöröstorony-szoros Erdélyből kiszorított őrsége, az orsovai helyőrség, a lengyel és olasz légió táborozott meglehetősen rossz körülmények között a vidini vár alatt.

emigráció egyik legjelentősebb személyisége, Teleki László gróf is. A szabadságharc alatt a magyar érdekeket Párizsban képviselő Teleki már 1849 tavaszán eljutott Magyarország belső föderalizálásának gondolatához – úgy vélte, „nemcsak Ausztria halt meg, hanem Szent István Magyarországa is”. Teleki szerint Magyarország vagy hajlandó feladni a területi integritás elvét, s megegyezni saját nemzetiségeivel, vagy elvész. Te-

leki vetette fel azt is, hogy Magyarországnak konföderációra kellene lépnie Közép- és Kelet-Európa kisállamaival, Havasalfölddel és Moldvával, Szerbiával, Bulgáriával, Cseh- és Morvaországgal. A román emigráció vele tárgyaló tagjai még ennél is tovább mentek: a magyarországi nemzetiségi kérdést úgy vélték megoldhatónak, ha Magyarország nemzetiségek lakta területeit a szomszédos anyaországokhoz csatolnák.

ANDRÁSSY GYULA GRÓF (1823–1890)

Liberális politikus, 1847–48-ban Zemplén vármegye országgyűlési követe, 1848–49-ben főispánja.

1849 májusától ezredesi rangban a Szemere-kormány isztambuli megbízottja volt, távollétében halálra ítélték. Az emigrációban mindvégig ragaszkodott Magyarország állami egységének gondolatához. 1850-ben egy angol lapban fogalmazta meg az osztrák-magyar kiegyezés gondolatát. 1858-ban hazatért, 1867-től magyar miniszterelnök, 1871-től a Monarchia közös külügyminisztere volt.

Kossuth ezzel szemben úgy vélte, hogy Magyarország nem fogadhatja el a belső föderációt, mert ez óhatatlanul a kompakt nemzetiségi területek elszakadásához vezetne. Véleménye szerint a nemzetiségi problémákat csak úgy lehet megoldani, ha Magyarország konföderációra lép a szomszédos államokkal. Az 1850. június 15-én Telekihez írott levelében megfogalmazott terv a magyar, lengyel, cseh, horvát, szlávón, szerb, dalmát és román területek konföderációját vázolta fel.

Kossuth a történelmi Magyarország területei közül csupán Horvátország és Szlavónia önrendelkezési és elszakadási jogát ismerte el. (Szlavóniáról már 1848 végén hajlandó lett volna lemondani – igaz, akkor még a szerbek javára.) A létrehozandó konföderációt a közös védelmi kötelezettségre, közös vámvonalra és diplomáciára alapozta volna, biztosítva egyben a részt vevő államok teljes belső önrendelkezését. Tervezte szerint a létrejövő államközösség központját Magyarország adná,

s az államok népesség- és területarányos képviseletét a szövetségi tanács biztosítaná.

Kossuth szükségesnek ítélte azt is, hogy a konföderáció létrehozása – a szerb és román fejedelemségek oszmán fennhatósága miatt – az Oszmán Birodalom jóváhagyásával történjen. (A

TELEKI LÁSZLÓ GRÓF (1811–1861)

Reformpolitikus, az Ellenzéki Kör elnöke, 1848-ban radikális képviselő, augusztus végétől a Batthyány-kormány, később az Országos Honvédelmi Bizottmány, majd a Szemere-kormány párizsi megbízottja volt.

1849 tavaszán Párizsban román és lengyel emigránsokkal tárgyalt Magyarország föderatív átszervezéséről. A magyarországi nemzetiségi igények elfogadásában kortársai közül ő volt kész a legtöbb engedményre. 1859-től a Magyar Nemzeti Igazgatóság tagjaként szorosan együttműködött Kossuthal. 1860-ban Drezdában a szász hatóságok letartóztatták és kiadták Ausztriának. 1861-ben a Határozati Párt vezetőjeként vett részt az országgyűlésen, de miután pártjának többsége kihátrált mögüle, 1861. május 7-én öngyilkos lett.

magyar kormány 1849 májusában már szövetségi ajánlatot tett a török kormánynak, sőt, akár az Oszmán Birodalomba való betagozódást is felvetette.) Kossuth úgy vélte, hogy a belső nemzetiségi problémákat úgy lehetne megoldani, ha Magyarország megyei felosztá-

sát lehetőleg a nemzetiségi megoszlás szerint végeznék el. Ez szintén Magyarország belső föderációjának irányába mutatna – anélkül, hogy az ország területi egységének megbontását jelentené. Azaz Kossuth a területi integritás védelmében nem csökkenteni akarta Magyarországot területét, hanem a szomszédos államok csatlakozásával kívánta biztosítani a nem magyarok lakta vidékeket az elszakadás ellen.

1851 elején a párizsi magyar emigránsok is folytattak tárgyalásokat az ott lévő román emigránsokkal a lehetséges rendezésről. Ezek során Nicolae Bălcescu egy olyan tervet terjesztett elő, amely megszüntette volna a határokat Magyarország, Erdély és a román fejedelemségek között, s népsza-

GIUSEPPE MAZZINI (1805–1872)

Olasz forradalmár, 1849-ben a Római Köztársaság kormányának elnöke, 1850-ben az Európai Demokrácia Központi Bizottságának egyik szervezője. Kossuth az ő felszólítására írta meg a kútahtyai alkotmánytervet.

vazással döntötte volna el a vegyes (főleg román) lakosságú magyar területek sorsát. A tervet egyedül Teleki fogadta megértéssel, a többség véleményét inkább Andrassy Gyula fejezte ki: „a maximum, amit talán ki lehetne számukra eszközölni, tudniillik a szegedi pontok”, azzal, hogy az országgyűlésen is saját nyelvükön szólhatnak; „ezen túl pedig van az ágyú”.

VIDIN LÁTKÉPE

A Török Birodalomhoz tartozó bulgáriai Vidin volt Kossuth emigrációjának első olyan állomása, ahol hosszabb ideig tartózkodott. Itt fogalmazta meg az 1849. szeptember 12-én befejezett vidini körlevelet a magyar diplomáciai ügynökökhöz, amelyben Görgeit árulással vádolta, s amelyben felvázolta a magyar kérdés lehetséges megoldását is.

A KÜTAHYAI ALKOTMÁNYTERV

Kossuth a közigazgatás nemzetiségi alapú átszervezésével kapcsolatos elképzelését 1851 áprilisában dolgozta ki részletesen, s mellékelte azt Giuseppe Mazzinihoz intézett június 19-i válaszleveléhez. A neves olasz demokrata politikus ugyanis a demokratikus erők nagy, általános európai felkelésében reménykedett, s arra kérte Kossuthot, fejtse ki, hogyan kívánja rendezni a magyarok és a nemzetiségek viszonyát. Kossuth pedig nem csupán a nemzetiségi kérdés rendezését célzó elképzeléseit fejtette ki munkájában, az úgynevezett kútahyai alkotmánytervben, hanem felvázolta azt is, hogyan képzei a függetlenségét visszanyerő Magyarország alkotmányos berendezkedését.

Kossuth szerint az általános választójog még nem biztosítja az egyéni és

testületi szabadságjogokat, ha a népfelséget egyedül az országgyűlés képviseli, s ha a kormány túlzottan nagy hatalommal van felruházva. (Ezt Louis Napoléon Bonaparte 1848. december 2-i elnökké választása és az azt követő francia események eléggé bizonyították.) Ezért úgy vélte, hogy a népfelség elvéhez társítani kell az önkormányzat elvét is. Így a törvényhozó és a végrehajtó hatalom országos hatáskörű intézményei csak az állam egészét érintő ügyekben dönthetnének, míg *„az egyén az egyéni jogok körében, a család a családi ügyekre nézve, a község a községi ügyekben s a megye a megyei ügyekben”* képviselné a népfelség elvét. Az egyéni jogokat tételesen kell felsorolni az alkotmányban, s ezeket a törvényhozás nem módosíthatja és nem törölheti el.

A kevert nemzetiségű területeken (mint Magyarország határterületeinek nagy részén) élő nemzetiségek az egysülési jog alapján *„köz nemzeti egyletbe”* tömörülhetnének, amelynek területi helyett testületi jogai lennének. Így a nemzetiségi érdekképviselet a területi autonómia elvének alkalmazása nélkül is létrehozható. Az egyes községek maguk határoznák meg igazgatásuk nyelvét, ám a kisebbség saját nyelvén intézhetné ügyeit. Ugyanez történne a községek küldötteiből álló megyegyűléseken is. A törvényhozó hatalom az ország lakosainak összessége által választókerületenként választó

tott népképviselők, valamint a megyegyűlések által megyénként kiküldött szenátorok házából állana. A végrehajtó hatalom nem utasíthatná közvetlenül a megyei tisztségviselőket, csak a megyegyűlésekhez intézhetne rendeleteket, amelyek ellen ez utóbbiak kifogással élhetnének.

Kossuth úgy vélte, hogy ezek a biztosítékok elegendőek arra, hogy feleslegessé tegyék Magyarország belső föderalizálását. Ugyanakkor ismét kifejtette, hogy adott esetben hajlandó lenne elismerni Horvátország és Szlavónia különválását. Erdély kérdésében úgy vélte, hogy mivel erdélyi nemzetiség nem létezik, semmi sem indokolja az 1848 tavaszán kimondott erdélyi unió felülvizsgálatát. Viszont – a szász aggodalmait kiküszöbölendő – megyei hatósággal kívánta felruházni a szász – és a székely – székeket. A szerbek által követelt önálló délvidéki Vajdaság kérdésében úgy nyilatkozott, hogy a szerbek az adott területen még relatív túlsúllyal sem bírnak, s a történeti hagyományok sem indokolják az önálló Vajdaság létrehozását.

A tervnek azonban nem volt komolyabb – és kedvező – visszhangja az érdekeltek körében. A párizsi magyar emigránsok pedig egy nyilatkozatukban (*Kossuth Lajosrali összeköttetésünknek alapfeltételei*) kijelentették, hogy nem lehet feladatuk a nemzet jövőendő képviselőinek feladatkörébe avatkozva előleges alkotmányt készí-

teni, de ellenzik a nemzeti szupremácia minden megnyilvánulását.

Kossuth 1859-ben ismét elővette a tervezetet, nem véletlenül. Ebben az évben a francia-piemonti-osztrák háborús konfliktus kiéleződése, majd a háború kitörése miatt ugyanis felcsillant a remény, hogy a magyar ügyet sikerül hozzákapcsolni az olasz egység ügyéhez, s ehhez meg lehet szerezni egy elsőrangú európai hatalom, a Francia Császárság támogatását is.

Kossuth az alkotmányterv kidolgozott újabb szövegváltozatában már abba is beleegyezett volna, hogy Erdély lakossága népszavazás útján döntsön az unió fenntartásáról vagy elutasításáról, de fontosnak tartotta, hogy az esetleg önállósuló Erdélyt perszonáluniós kapcsolat fűzze Magyarországhoz – Erdély teljes különválását azonban ekkor is ellenezte. A szerb nemzetiségű lakosságot tömörítő Vajdaság létrehozásába viszont beleegyezett volna. Tervezetnek ezt a módosított formáját 1859-ben franciául adta közre Irányi Dániel és Charles-Louis Chassin francia publicista a magyar forradalom politikai történetéről írott munkájában.

A háború gyors befejezése és a francia támogatás kiesése miatt azonban a terv közzétételének pozitív hatása elmaradt, noha az elkövetkező években a szerb és román vezetőkkel folytatott további tárgyalások alapjául szolgált, sőt, 1860-ban olaszul s még ugyanebben az évben Győrben – igaz, Kossuth

neve nélkül – Magyarországon is megjelent. Az 1861. évi országgyűlés előtt és alatt is e terv szolgált volna a magyarországi nemzetiségekkel való megállapodás alapjául, ám a magyar politikai elit nagy része – pártkülönbég nélkül – nem lelkesedett a megállapodás ezen feltételeiért. A hazai nemzetiségek többsége pedig legfeljebb tárgyalási minimumként volt hajlandó elfogadni, de valójában területi autonómiát követeltek.

A DUNAI KONFÖDERÁCIÓ TERVE

Láttuk, hogy Kossuth már 1850-ben hajlott arra, hogy Magyarország egy Duna menti konföderáció részeként teremtsen meg önállóságát. Sőt, ilyen terv már a magyar jakobinusok programjában is felvetődött, nyilván nem függetlenül attól a felismeréstől, hogy egy mégoly jelentős állam is könnyen elveszhet, ha nálánál erősebb és mohó szomszédok veszik körül – ahogy ez Lengyelországgal meg is történt a 18. század végén. Sőt, 1848-ban a Bathányi-kormány külpolitikai koncepciójában is felvetődött az a – Hajnal István által „nagy-magyar” nevezett – terv, hogy az Osztrák Császárság német tartományainak az egységes Németországba való beolvadása esetén a birodalom központja Magyarországra kerülne, s az így létrejövő államalaku-

KÜTAHYA LÁTKÉPE

A török kormányzat 1850 januárjában állapodott meg Ausztriával és Oroszországgal arról, hogy a legveszélyesebbnek ítélt, át nem tért menekülteket a kis-ázsiai Kütahyába internálják. Kossuth és társai kérésére még jó néhányan csatlakozhattak a Kis-Ázsiába tartókhoz, így február 15-én összesen 45-en indultak el. A többiek részben hátramaradtak Sumlában, részben – Isztambulon keresztül – igyekeztek külföldre jutni. Az internáltak 46 napi utazás után, 1850. április 12-én érkeztek meg Kütahyába. Kossuthot és kísérőit az itteni laktanyában szállásolták el. Az internáltak létszáma 1850. december végéig összesen 113 főre növekedett. Kossuth itt írta meg híres alkotmánytervét Magyarország jövődől politikai berendezkedéséről.

lat magához csatolhatná a román és szerb fejedelemségeket is.

1862 tavaszán az olasz királyi udvarban olyan tervek születtek, amelyek egy újabb görög felkelés kirobbantásával kívánták átrendezni a balkáni erőviszonyokat s a félszigeten befolyáshoz juttatni az olasz monarchiát. E terv megvalósíthatósága érdekében kívánatosnak tűnt a többi balkáni ország együttműködésének biztosítása is. A görög mozgalom kizemelt vezére Garibaldi lett volna.

E terv előkészítését szolgálta volna a fiatal mazziniánus újságíró, Marco Antonio Canini balkáni utazása is. Ca-

nini a balkáni s általában az elnyomott népek felszabadításának őszinte híve volt, és fontosnak tartotta ezek együttműködését is. Ezért kereste fel Klapka Györgyöt, s kérte arra, hogy vázoljon fel neki egy olyan tervet, amelynek birtokában Bukarestben a magyar–román szövetség megteremtéséről tárgyalhatna. Klapka már korábban, a krími háború idején írott könyvében is foglalkozott a Duna menti népek szövetségét célzó tervvel, s örömmel fogadta Canini felkérését. 1862. április 15-én Torinóban fejezte be elképzelé-

seinek papírra vetését, majd április 27-én Pulszky Ferenc is ellátta azt az egyetértését tanúsító záradékkal.

Canini e terv birtokában kereste fel Kossuthot, hogy az ő aláírását is megszerezze hozzá. Kossuth azonban nem volt hajlandó aláírni, ellenben szívesen elbeszélgetett Caninivel Klapka tervéről. E beszélgetés lényegét Canini írásba foglalta, s azt Kossuth ellátta kézjegyével. A dunai konföderációs tervet tehát nem Kossuth önálló munkájaként, hanem Klapka tervezetéhez fűzött reflexióként született, még ha később jóval nagyobb nyilvánosságot kapott is, mint az utóbbi. Alapvetően tárgyalási alapnak szánták, nem pedig egy kiérlelt politikai koncepció megfogalmazásának.

A tervet három lényeges ponton különböztött Kossuth 1850. évi terveitől. Valószínűleg az orosz és német semlegesség biztosítása érdekében mellőzte a cseh és lengyel csatlakozás kérdését. Feladta azt az elképzelést, hogy a konföderáció fővárosa Magyarországon legyen. Végül népszavazás útján kívánt dönteni arról, hogy Erdély egyesüljön-e Magyarországgal vagy sem, bár a két ország közötti kapcsolatot perszonális unió formájában mindenképpen fenn akarta tartani. E pontok mindegyike megtalálható a Klapka-

féle tervetben is, tehát nem annyira Kossuth egyéni kezdeményezéséről, mint a magyar emigráció közös álláspontjáról beszélhetünk.

A Kossuth által aláírt tervet lényege az volt, hogy a Dunai Szövetség Magyarországból, Erdélyből, Romániából, Horvátországból és – ha „*a keleti kérdés a keresztyén népek függetlenségével talán megoldatni*” – Szerbiából, illetve a többi délszláv országból állhatna. Kossuth úgy vélte, hogy például Dalmácia csatlakozását népszavazással kellene eldönteni. Közös lenne „*a szövetségi terület oltalma, a külpolitika, a külképviselet, a kereskedelmi rendszer, oda érve a kereskedelmi törvényhozást, a vám, a fő közlekedési vonalak, a pénz, a súlyok és a mértékek*”. Ugyanígy a szövetségi hatóság szabályozná a szárazföldi és tengeri haderőre, a várakra és hadikikötőkre vonatkozó kérdéseket. Az egyes államok nem küldhetnének saját képviselőket a külhatalmakhoz.

A törvényhozás állhatna egy vagy két kamarából. Ha az utóbbi következne be, a képviselőházat az egyes államok népessége arányában választanák, a szenátusban az államok azonos számú szenátorral képviseltetnék magukat. (Kossuth ezzel az amerikai mintát kívánta követni.) A végrehajtó hatalmat a szövetségi tanács gyakorolná,

KOSSUTH ÉS KÍSÉRETE ELINDUL KÜTAHYÁBÓL 1851. SZEPTEMBER 1-JÉN

Kossuth 1851. április végén kapta a hírt, hogy az Amerikai Egyesült Államok egy hadihajót küld azon emigránsok elszállítására, akik az Egyesült Államokban akarnak letelepedni. A török hatóságok örültek ennek az ajánlatnak, az osztrák követség azonban mindent megtett annak érdekében, hogy minél több emigráns minél hosszabb ideig maradjon még Kütahyában. A szultán végül is úgy döntött, hogy 1851 szeptemberéig valamilyen emigráns internálását megszünteti. Az osztrák követnek csak azt sikerült elérnie, hogy utóljára Kossuth és a legveszélyesebbnek ítélt menekültek szabaduljanak.

KLAPKA GYÖRGY
(1820–1892)

A szabadságharc tábornoka, Kossuth és Teleki mellett a Magyar Nemzeti Igazgatóság tagja. Már az 1853–55. évi krími háború idején felvázolta egy dunai szövetség tervét, Kossuth 1862-ben az ő tervezetére reflektálva fogalmazta meg a maga elképzeléseit.

amelyet az egy-, illetve kétkamarás törvényhozás választana. A szövetség hivatalos nyelvét a törvényhozás határozná meg, de az egyes államok maguk választanák meg saját nyelvüket. A szövetségi kormányzat székhelye változva Pesten, Bukarestben, Zágrábban és Belgrádban lenne. A kormányzat székhelyéül szolgáló állam feje egyben az államfői tisztet is betöltené. Az egyes államok belső kormányzatukban teljes önállóságot élveznének, de alkotmányuk nem ellenkezhetne a szövetség által szentesített elvekkel.

Az egyes államok belső kormányzatát illetően Kossuth a kúthai alkotmánytervben kifejtett elveket tartotta követendőeknek. A tervezetet Kossuth egy lírai hangvételű figyelmeztetéssel zárta: *„Minden egyes aldunai nemzet, ha sikerülne is maga köré gyűjtenie most máshová tartozó fajrokonait, legfőleg másodrendű államot alkothatna, melynek függetlensége örökös veszélyben forogna, s mely szükségképp alárendelve volna idegen befolyásoknak. De ha a magyarok, délszlávok és románok a fönnebbi tervet fölkarolják, elsőrendű, gazdag és hatalmas állam lesznek 30 millió lakossal, mely sokat fog nyomni Európára mérlegében.”*

Kossuth e tervezetet megküldte Helfy Ignácnak, a milánói *L'Alleanza*

című lap szerkesztőjének azzal, hogy a benne foglalt eszmét népszerűsítse. Helfy azonban nem elégedett meg az eszme népszerűsítésével, hanem a lap május 18-i számában szó szerint, Kossuth aláírásával leközölte a teljes szöveget.

A „FÖLVILÁGOSÍTÁSOK”

Kossuth ugyan felháborodott az eljárásról, de mást nem tehetvén, sietett megírni a Dunai Konföderáció tervezetéhez kiegészítő felvilágosításait, amelyeket aztán Helfy a lap június 1-jei számában közzé is tett. A *Fölvilágosítások a Dunai Konföderáció Projektumához* című írásában Kossuth részletesen értelmezte az egyes pontokat.

Az államforma kérdésében úgy vélte, hogy Magyarországnak királyt kell választania, méghozzá olyat, aki katolikus, és akinek dinasztíája nem fenyegeti abszolutisztikus és beolvasztó törekvésekkel az országot. Ez azt jelentette, hogy Kossuth nem egy szomszédos állam, hanem valamelyik nyugat-európai ország dinasztíájára gondolt. A konföderáció fenntartásáról úgy vélte, hogy a szövetséget időről időre felül kellene vizsgálni, s a távozni kívánó államoknak meg kellene engedni a kilépést. Mindezt ellenpéldaként hozta fel az Amerikai Egyesült Államokkal szemben, amely nem konföderáció, hanem unió, s amely nem önálló állami léttel bíró országok szabad társulása, hanem volt gyarmatok felbontatlan szövetsége.

A hadsereg kérdésében kifejtette, hogy az egyes államok kontingensét a szövetségi szerződés szabná meg, de az egyes államok ezen felül is tarthatnának fegyveres erőt. Békeidőben a szövetségi államok egyikének fegyveres ereje sem tartózkodhatna a másik területén, s a szövetségi kormányzat sem vonhatná ki onnan a saját fegyveres erőt. A szövetségi erődök körét a szövetségi kormányzat szabná meg, de ezekben csak háború esetén tartózkodhatna másik szövetségi állam katonasága.

A szövetségnek lenne közös zászlaja, de emellett az egyes államok is megtarthatnák a magukét. A külképviseletekre nézve Kossuth pontosabban fogalmazta meg a véleményét. Kifejtette, hogy az önálló külképviselet tilalma csak a szövetségi ügyekre vonatkozna, de az egyes államok saját különleges érdekeik képviselőit saját követeiket is küldhetnének.

PULSZKY FERENC
(1814–1897)

Reformpolitikus, 1848-ban a pénzügy-, majd a külügyminisztérium államtitkára, képviselő, 1848. december elejétől az Országos Honvédelmi Bizottmány tagja. 1849. január elején külföldre távozott, előbb Párizsban, majd Londonban tevékenykedett, 1849 májusától a Szemere-kormány londoni megbízottja volt. Az emigrációban Kossuth egyik legbizalmasabb munkatársának számított, ő látta-mozta a Dunai Konföderáció Klapka által felvázolt tervét. 1867-ben, hazatérése után szembefordult Kossuthal, és Deákhoz csatlakozott.

A szövetségi törvényhozás tagjait Kossuth az egyes államok törvényhozása által választandóknak vélte. A szövetségi végrehajtó hatalom döntéseit az egyes államok kormányainak kellene végrehajtaniuk. A szövetség hivatalos nyelvének Kossuth a franciát javasolta. (Nyilván azért is, mert ez volt a diplomácia nyelve, s mert így egyik állam sem érezhette megsértve magát.) Kossuth a szövetség változó székhelyei közé sorolta még Kolozsvárt is.

A *Fölvilágosítások* külön fejezetben foglalkozott Magyarországgal is. Itt három területre tért ki: a tulajdonképeni Magyarországra, Erdélyre, valamint „Horvát-, Tót- és Dalmátországgokra”. Magyarországgal kapcsolatban kifejtette, hogy nem ellenezné a bányászati szerbek lakta határőrvidékből, a teli csajkás kerületből és a déli vármegegyék szerblakta részéből két szerb megye kialakítását, „melyekben a szerb nyelv politikailag is érvényesíthessék, más fajoknak s nemzetiségeknek sé-

KOSSUTH LAJOS 1851-BEN, A KÜTAHYÁBÓL TÖRTÉNT KISZABADULÁS UTÁN

relme nélkül”. (Azaz az önálló Vajdaság gondolatát továbbra is elutasította.)

Egyébként kijelentette, hogy „*az ország territoriális integritása s politikai egysége azon határ, melyet a nemzeti-ségi kérdések elintézésénél szentnek és sérthetetlennek kell tekinteni*”. 1848–49. évi álláspontját ismételte meg akkor is, amikor azt írta, hogy „*az országnak nyelvek szerinti feldarabolását s politikai egységének nyelvek szerinti szétzaggatását hongyilkosságnak tartom, s abban részemről soha, de soha és semmi áron részes nem leszek*”.

Horvátországgal, Szlavóniával és Dalmáciával kapcsolatban kifejtette, hogy

„*saját szabad tetszésöktől függ, akarnak-e a magyar korona irányában annyi jó és balszerencse által megszentelt hétszázados történelmi kapcsolatba visszalépní, vagy pedig azt végképp megszakítva, a magyar koronától definitíve elválni*”. (Dalmácia gyakorlatilag évszázadok óta nem volt a Magyar Korona része, tehát Kossuth itt egy meglehetősen bizonytalan történelmi jogra hivatkozott úgy, hogy közben nagylelkűnek akart látszani.) Úgy vélte azonban, hogy a konföderációs javaslat megvalósulásával megoldható lenne a horvát–magyar viszony két fontos vitás kérdése, a Muraköz, illetve Fiume hovatartozásának ügye. (A horvátok mindkét területet maguknak követelték, s 1848 óta ténylegesen is birtokolták.)

Ugyanakkor arra figyelmeztette Horvátországot, hogy ha a délszláv népek egyszer a török alól felszabadulnának s önálló államba egyesülnének,

az új állam természetszerű központja nem Horvátország, hanem Szerbia lenne. Ha Horvátország csatlakozna ehhez az államhoz, „*nemhogy ő számíthatna a többi komponens részek asszimilációjára, hanem ő volna annak kitéve, hogy nemzeti individualitása abszorbeáltatik*”. (A 20. századi horvát történelem alátámasztani látszik Kossuth észrevételét.) Kossuth szerint ez is amellett szól, hogy Horvátország tartsa fenn eddigi államjogi kapcsolatát Magyarországgal.

Végül Erdélyről kijelentette, hogy az „*Magyarország őseredeti alkotásának őseredeti alkotórésze*”, olyan föld, amely „*historiailag, geográfiailag, politikailag, státuszgazdászatiilag a magyar korona integráns része*”. Kossuth kijelentette, hogy Magyarország és Erdély egyesülése ugyanolyan érvényes törvényen alapszik, mint például az erdélyi jobbágyfelszabadítás, s „*még nem hallottam róla, hogy az erdélyi románok közül valaki eme felszabadító törvény érvényességét kétségbe vonta volna*”. Úgy vélte, hogy „*míg az osztrák ház uralmat bitorol a magyar korona földterülete felett, az unióhoz ragaszkodni elengedhetetlen hazafiúi kötelesség*”. Ám amint Magyarország lerázta az osztrák jármot, Kossuth elképzelhetőnek tartotta, hogy Erdély „*külön autonóm adminisztrációval*” bírjon, ha az e kérdésben megrendezendő népszavazás kétharmados eredménnyel ezt támogatná. Ahhoz azonban még így is ragaszkodott volna, hogy Magyarország és Erdély uralkodója ugyanaz a személy legyen.

A FOGADTATÁS

A konföderációs gondolat fogadtatása enyhén szólva nem volt biztató. Kossuth nemcsak a tőle az emigrációban messze távolodott Szemere Bertalantól kapta meg a magáét (amit egyébként már megszokhatott) a „szellemi szörnyetegnek” titulált tervért, hanem a magyarországi hivatalos és félhivatalos sajtótól is. Még ez sem lett volna baj, hiszen e támadások felérhettek volna egy propaganda-hadjárattal a dunai konföderációs gondolat mellett; ám Kossuth(ék) tervezetét hazai hívei, a volt Határozati Párt tagjai sem igen támogatták. Sőt, a tervezet közzététele felgyorsította eltávolodásukat Kossuthtól és a „hivatalos” emigráns vezetéstől.

A magyarországi nemzetiségi vezetők több rokonszenvet mutattak a ter-

vezetettel; a hivatalos román és szerb reagálásból azonban az derült ki, hogy az számukra legfeljebb tárgyalási minimumként, míg Kossuth részéről maximumként volt elképzelhető. Ez persze nem jelentett volna automatikusan kudarcot, hiszen nagyhatalmi támogatás vagy nyomás esetén nyilván mindkét fél engedett volna.

Csakhogy a terv közzétételének időpontjában ilyen külső kényszer nem létezett, s a nagyhatalmak egyike sem gondolt a térség ilyen radikális átrendezésére, ami természetesen felgyorsította volna az Oszmán Birodalom felbomlását. A tervet pedig – a külpolitikai körülmények gyors megváltozása miatt – csakhamar le is került a napirendről. Ioan Cuza román fejedelem kijelentette, hogy nem hajlandó olyan akciókat támogatni, amelyek sérthetik Ausztria vagy az Oszmán Birodalom érdekeit, ezért aztán az olasz kormányzat is visszavonulót fűjt.

Kossuth híveinek egy része – köztük például Vukovics Sebő volt igazságügyi miniszter – úgy vélte, jobb lenne csöndben elejteni az egész tervet. Kossuth azzal érvelt a terv védelmében, hogy ha megindul a Magyarország felszabadítását célzó háború, fontos, hogy

az országba érkező hadsereg, amelynek nemzetiségi területeken kell áthaladnia, barátságos fogadtatásban részesüljön. Azt is felhozta, hogy a terv még csak terv, nem szerződés, s az egyedül őt, Kossuthot kötelezi, nem az országot. Az érvelés már csak azért is érdekes volt, mert Kossuth addigi emigrációs működése során érzékenyen ügyelt annak a látszatnak a fenntartására, hogy Magyarország ügye és az ő személye egy. Ebben a helyzetben némileg zavart keltő volt magánvéleménynek nyilvánítani egy, az ország, sőt a térség jövőjére vonatkozó tervet.

A terv elleni legfőbb ellenérv természetesen az volt, amit többek között a képlékeny jellemű Kecskeméthy Aurél is kifejtett a hazai sajtóban, hogy ti. az osztrák–magyar kiegyezésért Magyarország jóval kisebb árat lenne kénytelen fizetni, mint amit a nemzetiségek követelnek, „*s ügyetlen forradalmáraink megadni készek lennének*”.

ÜZENET A JÖVŐNEK

A dunai konföderációs terv volt Kossuth utolsó olyan, részletesen kidolgozott koncepciója, amely magyarok és nem magyarok együttélésére vonatkozott.

Kossuth – és az „alaptervet” kidolgozó Klapka – jól látta, hogy a magyar kérdés megoldása nem képzelhető el a térség újrendezése nélkül, azonban az általa felkínált alternatíva a hazai közvélemény többsége számára nem volt éppen csábító, nemcsak az 1848–49-es polgárháború sokkja miatt, hanem a kulturális-politikai hagyományok miatt sem. Ahogy az egyik kortárs, Podmaniczky Frigyes – korábban maga is a Ha-

KOSSUTH MEGÉRKEZÉSE ANGLIÁBA

Kossuth 1851. október 23-án szállt partra Southamptonban, ahol óriási ünneplő tömeg fogadta. A városházán mondott beszédében már kifejtette a „*beavatkozás a be nem avatkozásért*” elvét. Ennek lényege az volt, hogy Angliának az újrakezdődő magyar szabadságharc esetén fel kellene lépnie az ellen, hogy Oroszország vagy bármely más nagyhatalom beavatkozzon az osztrák fél oldalán a háborúba. Kossuth november 20-ig maradt a szigetországban, s útja egyértelműen diadalmenet volt. Shakespeare munkáin csiszolt angol nyelvű szónoklataival elnyerte a legszélesebb tömegek támogatását, s még a vele nem igazán rokonszenvező újságok is elismerték kiváló szónoki képességeit.

KOSSUTH LAJOS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBA ÉRKEZÉSE UTÁN

Kossuth 1851–52 folyamán nagyszabású körutat tett az Egyesült Államokban, és a magyar függetlenségi mozgalom támogatására hívta fel az amerikai közvéleményt.

tározati Párt tagja – fogalmazott: ha már utazni kell, inkább utazik Bécsbe, mint Belgrádba, „a rácok közé”.

A felvázolt államszerkezet bonyolultsága (pl. a kritikusok által kipécéztetett vándorló főváros gondolata, ami még a mai technikai-kommunikációs körülmények között sem tűnik megvalósíthatónak), illetve a magyar integritással kapcsolatos biztonsági garanciák gyengesége (hiszen valamennyi szomszédnak támadhattak területi igényei Magyarországgal szemben) pedig még inkább gyengítette a terv vonzerejét. Hozzáteendő, hogy Kossuth, aki 1867 után annyit támada a létrejött közösügyi rendszert, a maga tervezetében semmivel sem kevesebb ügyet adott volna a közös kormányznak, mint amennyi az Osztrák–Magyar Monarchiában létezett.

Fontos hangsúlyozni, hogy a nagy ellenfél, Deák Ferenc sem tartotta kizártnak a kossuthi alternatíva megvalósulását – ugyanakkor 1867-ben nem látta a megvalósulás közeli lehetőségét; illetve nem tartotta kívánatosnak az Ausztria felbomlását feltételező átalakulást. Kétségteljesen Kossuthra és tervére utalva fogalmazott így 1867. március 28-i beszédében: *„azon politika, mely figyelembe nem veszi a jelent, és egyedül eshetőségekre akar építeni, és pedig oly eshetőségekre, melyek el is maradhatnak, másképp is alakulhatnak, nem célszerű politika.”*

Kossuth egy 1867 elején megjelent cikke szerint a Habsburg-monarchia felbomlása feltartóztathatatlan folyamat, s ha Magyarország most Ausztriával köti meg a kiegyezést, akkor e felbomláskor nem természetes szövetségesei, a Monarchia más népei oldalán, hanem azok ellen fog harcolni. Kossuth nem a kiegyezés tényét kifogásolta, hanem azt, hogy az nem önkéntes szövetségen, hanem parancsolt egységen alapul. Természetesen ő is osztotta az orosz és porosz nagyhatalmi terjeszkedési törekvések keltette aggodalmakat, de úgy vélte, hogy ezek ellensúlyozhatók Magyarországgal, Hor-

vátország, Románia, Szerbia s esetleg Csehország szövetségével.

Úgy vélte, a magyar politika feladata nem a Habsburg Birodalom stabilizálása, hanem éppen felbomlasztása s ezáltal a szomszéd népek szövetségének siettetése. *„Nem arra szólítjuk mi fel Deákot, hogy álljon a forradalom élire. Csak arra szólítjuk fel, segítse a nemzetet: nyitva tartani a jövő ajtaját.”* Kossuth legfontosabb kifogása tehát nem az volt a kiegyezés ellen, hogy az rossz kompromisszumot jelent, hanem az, hogy hosszú távon lehetetlenné teszi más alternatíva érvényesítését. A Deák és a kiegyezés mellett érvelők a külpolitikai viszonyok stabilitására helyezték a hangsúlyt; míg Kossuth e viszonyok változékonyságára.

A Kossuth-emigrációt s benne Kossuth által kidolgozott koncepciókat utólag ugyan nyilváníthatjuk illuzórikusnak vagy irreálisnak, de volt és le-

hetett konkrét és hosszú távú hatásuk. A konkrét hatás – összefüggésben magának az emigrációnak a létével is – a birodalmi politikára történő nyomásgyakorlás volt. Azaz Bécs számára a deáki alternatíva még mindig kedvezőbbnek látszott, mint Magyarország beolvasztásának újabb és újabb kísérleteivel a magyar kérdést állandóan napirenden tartani.

A hosszú távú hatás pedig éppen az 1867-ben létrejött rendszer alternatívájának felmutatása volt. Deák konkrét, helyzethez és időponthoz kötött igazsága nem zárta ki Kossuth figyelmeztetései hosszú távú igazságát. A konföderációs gondolat ébren tartása, a nemzetiségi igények fokozottabb figyelembevételének szorgalmazása arra hívta fel a figyelmet, hogy az 1867-ben létrejött rendszer nem örök, s a változásra a nemzetnek készülnie kell. Ahogy Szekfű Gyula megfogalmazta az

KOSSUTH MEGÉRKEZÉSE NEW YORKBA, 1851. DECEMBER 6.

Kossuth arra törekedett, hogy páratlan népszerűségét felhasználva az angliaihoz hasonló agitációs körutat tegyen az Egyesült Államokban, s ennek során pénzt gyűjtson az újraindítandó magyar szabadságharc költségeire. Emellett meg akarta nyerni az Egyesült Államok politikusait is a *„beavatkozás a be nem avatkozásért”* elvnek, tehát aktív világpolitikai, pontosabban európai szerepvállalásra próbálta rábírní azt az államszövetséget, amely a rabszolgakérdés miatt maga is súlyos belső konfliktusokkal küzdött.

őreg Kossuthról szóló munkájában: Deáké volt a jelen, de Kossuthé a jövő. Igaz, a bekövetkező jövő Kossuth legrosszabb elképzeléseit is felül- (vagy alul) múlta. ♦